

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้ประเทศปีละหลายแสนล้านบาท โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยมีส่วนในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ(GDP) มากถึงร้อยละ 6 - 7 ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญมาก(สำนักนโยบายเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2548) และยังเป็นตัวกลางที่ก่อให้เกิดการแพร่สะพัดของรายได้ระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องอีกมากมาย อาทิ ธุรกิจโรงแรมและภัตตาคาร ธุรกิจการคมนาคมขนส่ง ธุรกิจการค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มการจ้างงานตามมา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [ททท.], 2547) สำหรับการท่องเที่ยวของไทยเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง โดยจากสถิติในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในประเทศไทย เพิ่มขึ้นทุกๆ ปี และในปัจจุบันก็ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยปี 2546 ถึง 2547 จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 8.93 โดยเพิ่มขึ้นจาก 79.36 ล้านคน เป็น 86.45 ล้านคน ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 7.09 ล้านคน โดยในปี 2546 สร้างรายได้ให้ประเทศ 599,256 ล้านบาท และปี 2547 สร้างรายได้ให้ประเทศ 701,585 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.08 จากปี 2546 (ดังตารางที่ 1) ส่วนหนึ่งเนื่องจากการได้รับปัจจัยด้านบวกจากการดำเนินนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การเปิดตัวและขยายเส้นทางบินของสายการบินต้นทุนต่ำ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547) ประกอบกับมาตรการต่างๆ จากภาครัฐที่กำลังเร่ง แก้ไข พื้นฟู และส่งเสริมพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อปลายเดือนธันวาคม ปี 2547 ตลอดจนเร่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญของเศรษฐกิจภาคบริการมีการขยายตัวสูงขึ้น (ผู้จัดการรายสัปดาห์, 2548)

รัฐบาลโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดนโยบายและแผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2548 โดยมุ่งเน้นส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มชายหาดและชายทะเล เป็นกลุ่มสินค้าหลัก (ททท., 2548) โดยเฉพาะในเขต 4 จังหวัด โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Sea Board: ESB) การท่องเที่ยวได้รับการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 1 สถิติและเป้าหมายนักท่องเที่ยวในประเทศไทย ปี 2539-2548

ปี	นักท่องเที่ยวต่างชาติ							นักท่องเที่ยวในประเทศ						
	นักท่องเที่ยว		เฉลี่ย	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย		รายรับ		นักท่องเที่ยว		เฉลี่ย	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย		รายรับ	
	จำนวน	เปลี่ยนแปลง	ช่วงเวลา	ต่อคนต่อ	เปลี่ยนแปลง	ล้าน	เปลี่ยนแปลง	จำนวน	เปลี่ยนแปลง	ช่วงเวลา	ต่อคนต่อ	เปลี่ยนแปลง	ล้าน	เปลี่ยนแปลง
	(ล้าน)	(ร้อยละ)	พัก	วัน	(ร้อยละ)	(บาท)	(ร้อยละ)	(ล้าน)	(ร้อยละ)	พัก	วัน	(ร้อยละ)	(บาท)	(ร้อยละ)
2539 ^{/1}	7.19	3.46	8.23	3,706	0.34	219,364	14.99	52.47	0.40	2.22	1,314	6.41	157,323	6.20
2540 ^{/1}	7.22	0.41	8.33	3,672	-0.92	220,754	0.63	52.05	-0.78	2.31	1,466	11.58	180,388	14.66
2541 ^{/1}	7.76	7.53	8.40	3,713	1.12	242,177	9.70	51.68	-0.72	2.37	1,513	3.18	187,898	4.16
2542 ^{/1}	8.58	10.50	7.96	3,705	-0.23	253,018	4.48	53.62	3.02	2.43	1,523	2.26	203,179	7.42
2543 ^{/1}	9.51	10.82	7.77	3,861	4.23	285,272	12.75	54.74	2.08	2.48	1,718	12.79	210,516	3.61
2544 ^{/1}	10.06	5.82	7.93	3,748	-2.93	299,047	4.83	58.62	7.09	2.51	1,703	-0.89	223,732	6.28
2545 ^{/1}	10.80	7.33	7.98	3,754	0.16	323,484	8.17	61.82	5.45	2.55	1,690	-0.77	235,337	5.19
2546 ^{/1}	10.00	-7.36	8.19	3,774	0.55	309,269	-4.39	69.36	12.20	2.61	1,824	7.98	289,987	23.22
2547 ^{/1}	11.65	16.46	8.13	4,058	7.51	384,360	24.28	74.80	7.84	2.60	1,852	1.53	317,225	9.39
2548 ^{/2}	13.38	14.84	8.10	4,150	2.27	450,000	17.08	76.24	1.93	2.65	1,965	6.08	347,300	9.48

หมายเหตุ: ^{/1} = ผลที่เกิดขึ้นจริง และ ^{/2} = เป้าหมายที่กำหนดไว้

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548)

เนื่องจากเป็นแหล่งลงทุนด้านอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่สำคัญของประเทศ มีการเคลื่อนย้ายของแรงงาน และการเดินทางอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตดังกล่าว จึงถือเป็นการดึงดูด นักเดินทางเพื่อยืดเวลาการอยู่พักผ่อนต่อไปอีก ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศเพิ่มขึ้น

ปัจจุบันระยองเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพและความพร้อมทางการท่องเที่ยวสูง มีแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ที่มีลักษณะหลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติ ภูเขา น้ำตก ชายหาดทะเลที่สวยงาม และหมู่เกาะที่สวยงามเป็นจำนวนมาก มีส่วนผลไม่ให้เกิดความขัดแย้งและมิตรสหายที่ดีต่อกันเป็นที่ชื่นชอบและรู้จักของบุคคลทั่วไป ในแต่ละปีจังหวัดระยอง มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนจำนวนมากมาย โดยตั้งแต่ ปี 2543 – 2547 นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น ยกเว้นช่วงปี 2545 เนื่องจาก เป็นช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (โรคซาร์ส) การกักกันจากการก่อการร้ายส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลง และการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้จังหวัด โดยเฉลี่ยถึง 7,323.60 ล้านบาท/ปี และในปี 2547 สร้างรายได้ให้จังหวัดรวมเป็นเงิน 8,290.46 ล้านบาท (ตารางที่ 2) (สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดระยอง, 2548) ตลอดจนจังหวัดระยองยังเป็นที่ตั้งของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ก็มุ่งให้ความสำคัญใน “ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว” โดยกำหนดลงในข้อตกลง “การจัดทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง (Blueprint for Change)” ตามกรอบแนวทางการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐบาล ในแผนปฏิบัติการ 4 ปี ทั้งนี้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดระยอง ได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกโดยมุ่งพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงพาณิชย์ เพื่อเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสากล (สำนักงานจังหวัดระยอง, 2548)

แม้ว่าจังหวัดระยองจะเต็มไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย แต่ที่ขึ้นชื่อและรู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยวก็คือ “เกาะเสม็ด” ดังปรากฏในคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “ผลไม้รสล้ำ อุตสาหกรรมก๊าวหน้า น้ำปลารสเด็ด เกาะเสม็ดสวยหรู สุนทรภู่กวีเอก” ย่อมช่วยยืนยันความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเกาะเสม็ดคือเกาะแก้วพิสดาร เกาะในเรื่องพระอภัยมณี วรรณคดีชิ้นเอกของท่านสุนทรภู่ ซึ่งเป็นเพชรเม็ดเอกของทะเลฝั่งตะวันออกซึ่งมีหาดทรายขาวสวยงามเลื่องชื่อไปทั่วโลก ดังนั้นนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงมีนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3) ซึ่งจังหวัดระยองเองก็มีนโยบาย

ตารางที่ 2 สถิตินักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว จังหวัด ระยอง ปี 2538 – 2547

ประเภทข้อมูล	ปี										รวมปี	เฉลี่ยช่วงปี
	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2543-2547	2543-2547
จำนวน นักท่องเที่ยว(คน)	1,840,874	2,108,460	1,966,230	2,092,272	2,172,223	2,323,964	2,478,375	2,414,498	2,532,831	2,715,377	12,465,045	2,493,009
ชาวไทย	1,515,127	1,889,314	1,771,716	1,872,776	1,929,513	2,026,739	2,158,505	2,133,739	2,274,915	2,450,112	11,044,010	2,208,802
ชาวต่างชาติ	325,747	219,146	194,514	219,496	242,710	297,225	319,870	280,759	257,916	265,265	1,421,035	284,207
รายได้ (ล้านบาท)												
รายได้ทั้งหมด	4,669.53	6,281.57	4,434.91	5,294.02	5,883.14	6,480.43	7,138.90	6,838.76	7,869.43	8,290.46	36,618	7,323.60
ชาวไทย	3,315.82	4,357.06	3,510.22	4,130.05	4,512.08	4,742.19	5,098.23	5,039.93	6,287.31	1,350.76	22,518	4,504
ชาวต่างชาติ	1,353.71	1,924.51	924.69	1,163.97	1,371.06	1,738.24	2,040.67	1,798.83	1,582.12	6,939.70	14,100	2,820
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548)												

ตารางที่ 3 สถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า- หมู่เกาะเสม็ด (บนเกาะเสม็ด) ปี 2538-2547

							(หน่วย: คน)
ปี	จำนวนนักท่องเที่ยว						รวมทั้งสิ้น
	ไป - กลับ			พักแรม			
	ไทย	ต่างชาติ	รวม	ไทย	ต่างชาติ	รวม	
2538	55,092	56,679	111,771	105,668	30,870	136,538	248,309
2539	39,801	75,093	114,894	106,757	26,365	133,122	248,016
2540	70,262	44,242	114,504	124,260	35,955	160,215	274,719
2541	52,069	89,107	141,176	122,616	39,692	162,308	303,484
2542	29,296	52,963	82,259	60,368	25,084	85,452	185,827
2543	42,774	49,632	92,406	113,794	41,075	154,869	247,275
2544	45,382	49,387	94,769	144,035	36,682	180,717	275,486
2545	41,264	23,286	64,550	161,102	31,771	192,873	257,423
2546	52,642	16,324	68,966	162,127	33,658	195,785	264,751
2547	68,833	27,043	95,876	206,160	35,813	241,973	337,849
อัตราการเปลี่ยน							
แปลงเฉลี่ย(ร้อยละ)	8.95	3.15	1.43	13.34	5.26	11.28	5.64

หมายเหตุ: สถิติของเดือนกันยายน ปี 2539 ไม่พบในสารบบเอกสารของอุทยานฯ

สถิติของเดือนสิงหาคม ปี 2541 ไม่พบในสารบบเอกสารของอุทยานฯ

สถิติของเดือนพฤษภาคม ปี 2542 ไม่พบในสารบบเอกสารของอุทยานฯ

ที่มา: สำนักงานอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ด (2548)

พัฒนาเกาะเสม็ดมาอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากประโยชน์ส่วนใหญ่ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมักเป็นสินค้าหรือบริการที่ไม่มีราคาหรือไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนในตลาด เพราะสินค้าเหล่านี้มีลักษณะเป็นสินค้าสาธารณะ การศึกษาต้นทุนและผลประโยชน์ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการวางแผนจัดสรรการใช้ทรัพยากรให้สมดุล เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณมากขึ้น และเกาะเสม็ดตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านอุตสาหกรรม ซึ่งจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพแวดล้อม เช่น มลภาวะของอุตสาหกรรม ปัญหามลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ ขยะมูลฝอย และปัญหาชุมชน เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นและคุ้มค่าในการศึกษาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะเสม็ดนี้ ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของภาครัฐในการจัดสรรงบประมาณ การดูแลแหล่งท่องเที่ยว กำหนดนโยบายและทิศทางการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เกาะเสม็ด เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย เป็นสถานที่ที่มีความโดดเด่นที่สุดของอุทยานฯ เขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ซึ่งความงดงามตามธรรมชาติของเกาะแห่งนี้เป็นที่ยอมรับและกล่าวขวัญของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ว่ามีทิวทัศน์ที่สวยงาม หาดทรายขาวสะอาดและเงียบสงบ น้ำทะเลใส และมีปะการังสวยงาม และเกาะเสม็ดเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลฝั่งตะวันออกที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ มากที่สุด ระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 215 กิโลเมตร การเดินทางสะดวกและใช้เวลาเดินทางไม่นานมากนัก สามารถเดินทางไปกลับได้ภายในวันเดียว และมีเส้นทางรถคนาคมนำเข้าถึงสะดวก ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว (กรมป่าไม้, 2546)

ดังนั้น การศึกษาเรื่องการประเมินมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดระยอง กรณีศึกษาเกาะเสม็ด จึงนับเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไม่เพียงจะเป็นแนวทางในการพัฒนาของภาครัฐได้อย่างถูกต้องทิศทาง แต่ยังช่วยให้ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น ตลอดจนนักท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนด้วย

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเกาะเสม็ด
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด
3. เพื่อประเมินมูลค่าประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่เกาะเสม็ดจากค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

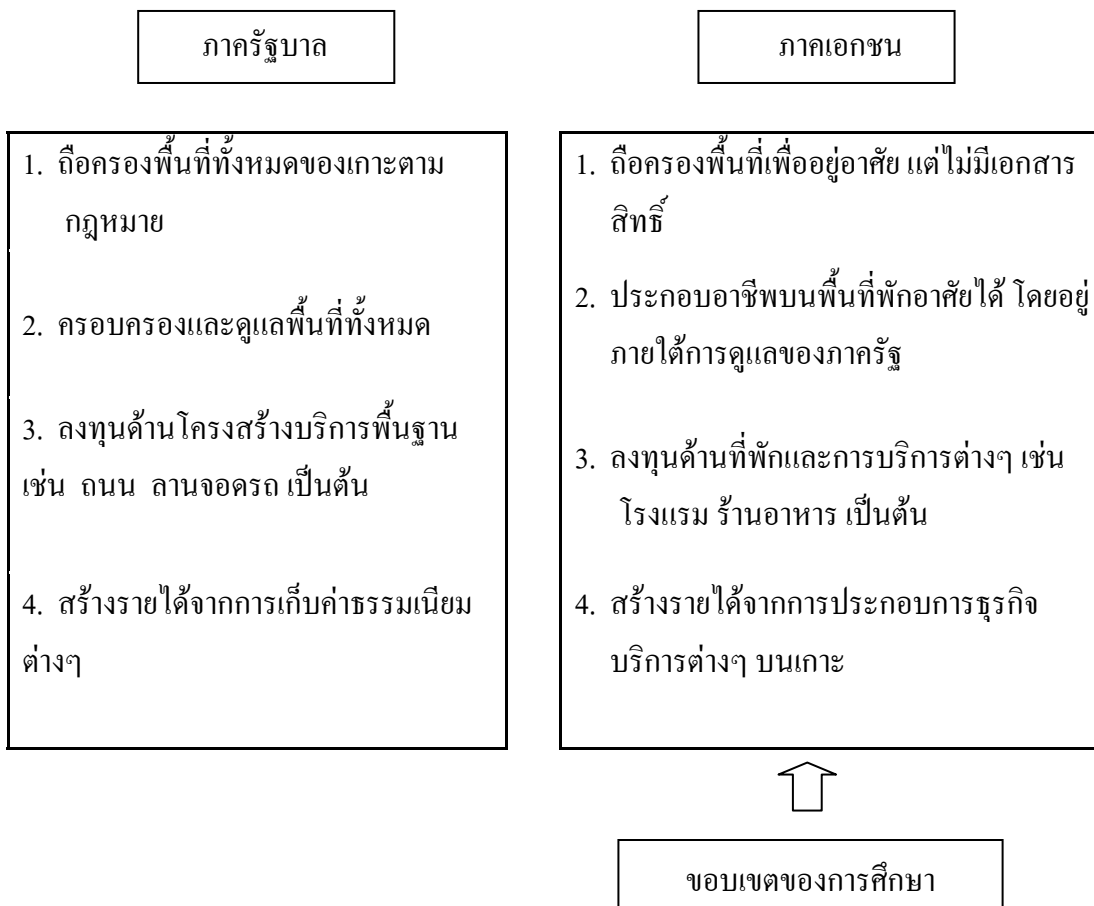
1. เมื่อทราบถึงกลุ่มเป้าหมายที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด สามารถนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะเสม็ดให้ตรงตามกลุ่มเป้าหมายได้
2. สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์เชิงข้อมูลประกอบการวางแผนนโยบายหรือตัดสินใจเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับพื้นที่เกาะเสม็ด เพื่อสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ในปัจจุบันได้

ข้อสมมติที่ใช้ในการศึกษา

1. นักท่องเที่ยวทุกคนได้รับประโยชน์เหมือนกันจากการใช้แหล่งท่องเที่ยว
2. ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นบนเกาะเสม็ดถือเป็นมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นตัวเงินของเกาะเสม็ด

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์หามูลค่าหรือประโยชน์ที่เป็นตัวเงินด้านการท่องเที่ยวที่มีต่อนักท่องเที่ยว ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด เฉพาะในส่วนพื้นที่เกาะเสม็ดเท่านั้น ซึ่งประเมินมูลค่าโดยใช้วิธีราคาทดแทน โดยอาศัยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายเพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ดำเนินการเก็บข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายทั้งหมดของนักท่องเที่ยวเฉพาะที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดในส่วนของภาคเอกชน (ภาพที่ 1) ในปี 2549 ภายในช่วงเวลาเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ปี 2549 ซึ่งเป็นฤดูท่องเที่ยวปกติของเกาะเสม็ด ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ ทั้งประเภทที่เดินทางไป-กลับ ภายในวันเดียว และพักค้างแรม ณ บริเวณพื้นที่เกาะเสม็ด จ. ระยอง

ภาพที่ 1 ลักษณะการถือครองและขอบเขตการจัดการเกาะเสม็ด

วิธีการศึกษา

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มาท่องเที่ยว ณ บริเวณเกาะเสม็ด โดยใช้แบบสอบถามเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเกาะเสม็ดของนักท่องเที่ยว เป็นต้น รวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเกาะเสม็ด

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม กลุ่มประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด ซึ่งข้ามฟากเรือไปขึ้นเกาะเสม็ดแล้ว โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ซึ่งเลือกตัวแทน 1 คน จากกลุ่มนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม โดยเลือกจากคนแรกของกลุ่มที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงปี 2549 ภายในช่วงเวลาเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์

การกำหนดขนาดการสุ่มตัวอย่าง ใช้ตารางสถิติการสุ่มตัวอย่างของ (Arkin and Cottom, 1963) ซึ่งทำการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมตามจำนวนประชากร ที่ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 อย่างมีนัยสำคัญ (ตารางที่ 4) โดยใช้ข้อมูลประชากรจากการเก็บรวบรวมของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า – หมู่เกาะเสม็ด ในช่วงปี 2543 - 2547 (ตารางที่ 3)พบว่า บนเกาะเสม็ดมีจำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยประมาณ 367,681 คน/ปี (7,071 คน/สัปดาห์) ได้ขนาดตัวอย่างของประชากรจำนวน 309 ชุด โดยแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ วันทำงาน (จันทร์-ศุกร์) ทำการเก็บข้อมูล 91 ชุด และวันหยุดสุดสัปดาห์(เสาร์-อาทิตย์) ทำการเก็บข้อมูล 218 ชุด ซึ่งเป็นไปตามสัดส่วนของจำนวนนักท่องเที่ยวเกาะเสม็ด ขนาดการเก็บตัวอย่างตามสัดส่วนของประเภทนักท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด ซึ่งนักท่องเที่ยวประเภท ไป – กลับภายในวันเดียว สำหรับชาวไทยเก็บข้อมูล 63 ชุด และชาวต่างชาติเก็บข้อมูล 24 ชุด ส่วนนักท่องเที่ยวประเภทพักแรม สำหรับชาวไทยเก็บข้อมูล 189 ชุด และชาวต่างชาติเก็บข้อมูล 33 ชุด เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการกระจายข้อมูลนักท่องเที่ยวแต่ละประเภทและเป็นตัวแทนของนักท่องเที่ยวในรอบระยะเวลา 1 ปี จากสถิตินักท่องเที่ยวเกาะเสม็ดปี 2547 โดยนักท่องเที่ยวประเภทไป – กลับภายในวันเดียวมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 28 เป็นชาวไทยร้อยละ 20 และชาวต่างชาติร้อยละ 8 ส่วนนักท่องเที่ยว

ประเภทพักแรม มีสัดส่วนร้อยละ 72 เป็นชาวไทยร้อยละ 11 และชาวต่างชาติร้อยละ 61 ดัง
ตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ตารางสำเร็จรูปสำหรับเลือกจำนวนตัวอย่างในกรณีทราบจำนวนประชากร

จำนวนประชากร (คน/สัปดาห์)	ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95
500,000	322
100,000	321
50,000	321
20,000	318
10,000	318
5,000	303
4,000	299
3,000	261
2,000	278
1,000	244

หมายเหตุ: อัตราการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดเฉลี่ย ประมาณ 7,071 คน/สัปดาห์

ดังนั้น จำนวนขนาดตัวอย่างที่ต้องการ เท่ากับ 309 ตัวอย่าง

ที่มา: Arkin and Cottom (1963: 151-152)

ตารางที่ 5 สถิตินักท่องเที่ยวเกาะเสม็ด ประจำปี 2547

(หน่วย: คน)

เดือน	จำนวนนักท่องเที่ยว						รวมทั้งสิ้น
	ไป - กลับ			พักแรม			
	ไทย	ต่างชาติ	รวม	ไทย	ต่างชาติ	รวม	
มกราคม	5,763	4,193	9,956	21,840	4,537	26,377	36,333
กุมภาพันธ์	4,314	2,198	6,512	10,795	4,551	15,346	21,858
มีนาคม	7,790	2,613	10,403	32,015	2,974	34,989	45,392
เมษายน	12,535	1,926	14,461	32,761	2,525	35,286	49,747
พฤษภาคม	9,767	1,298	11,065	27,973	2,098	30,071	41,136
มิถุนายน	2,548	1,168	3,716	5,918	1,989	7,907	11,623
กรกฎาคม	2,676	1,947	4,623	9,397	3,109	12,506	17,129
สิงหาคม	3,267	2,841	6,108	9,128	3,327	12,455	18,563
กันยายน	1,506	1,367	2,873	7,337	1,736	9,073	11,946
ตุลาคม	10,109	2,368	12,477	22,498	2,064	24,562	37,039
พฤศจิกายน	3,560	2,138	5,698	9,945	3,151	13,096	18,794
ธันวาคม	4,998	2,986	7,984	16,553	3,752	20,305	28,289
รวมทั้งปี	68,833	27,043	95,876	206,160	35,813	241,973	337,849

ที่มา: สำนักงานอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า – หมู่เกาะเสม็ด (2548)

วิธีการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ช่วยจากสำนักงานสถิติจังหวัดระยอง ดำเนินการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ที่ไปท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด ณ บริเวณหาดทรายแก้ว ซึ่งข้ามฟากเรือไปขึ้นเกาะเสม็ดแล้ว โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) และในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาด้วยกันจะเลือกสัมภาษณ์ตัวแทน 1 คน จากกลุ่ม โดยเลือกจากคนแรกของกลุ่มที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เพื่อช่วยตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยหรือผู้ช่วยจะอยู่กับผู้ตอบแบบสอบถามบริเวณนั้นด้วย เพื่อคอยช่วยเหลือหรือชี้แจงเมื่อผู้ตอบเกิดความสงสัยในการตอบแบบสอบถาม และการแจกแบบสอบถามจะกระทำในช่วงเวลา 08.00 – 17.00 นาฬิกา โดยเก็บแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 340 ชุด และคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อการวิเคราะห์ จำนวน 309 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม สำหรับการสัมภาษณ์เพื่อหาตัวแปรต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางทั้งหมด ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นบนเกาะเสม็ด ลักษณะการมาท่องเที่ยว ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทต่างๆ และการอนุรักษ์พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเกาะเสม็ดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานต่อไป โดยลักษณะของแบบสอบถามจะมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open – ended – questionnaire) และปลายปิด (close – ended - questionnaire)

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการ หรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ที่พักดำเนินการโดยภาคเอกชน ซึ่งรวบรวมข้อมูลนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับจำนวนนักท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา จึงได้กำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ไว้ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive method) เพื่อใช้ศึกษาสภาพทั่วไปของลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่มาท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ เขตที่อยู่อาศัย รูปแบบการใช้ประโยชน์นันทนาการ รวมถึงความคิดเห็นและ

ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวต่อการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวก การอนุรักษ์พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเกาะเสม็ด และข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะนำเสนอ ในรูปของตาราง ค่าเฉลี่ย และร้อยละ

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative method) เพื่อการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดของนักท่องเที่ยว และเพื่อประเมินมูลค่าด้านนันทนาการในรูปตัวเงิน ของพื้นที่เกาะเสม็ด ใช้วิธีวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายทั้งหมด (ค่าอาหาร ที่พักและค่าบริการต่างๆ) ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของอัตราการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ดำเนินการวิเคราะห์ในรูปของ สมการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (simple linear regression) โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 หาอัตราการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด โดยการแบ่งเขตและกำหนดให้เกาะเสม็ดเป็นจุดศูนย์กลาง และแบ่งพื้นที่ที่อยู่รอบๆ จุดศูนย์กลางออกเป็นเขตตามระยะทางที่เดินทางจากที่พักอาศัยถึงเกาะเสม็ด โดยเขตต่างๆ มีระยะห่างจากเกาะเสม็ด เป็นระยะทาง ดังนี้ (ภาพที่ 1)

เขตที่ 1	0 – 50	กิโลเมตร
เขตที่ 2	51 – 150	กิโลเมตร
เขตที่ 3	151 – 300	กิโลเมตร
เขตที่ 4	301 – 450	กิโลเมตร
เขตที่ 5	451 – 600	กิโลเมตร
เขตที่ 6	601 – 750	กิโลเมตร
เขตที่ 7	751 – 900	กิโลเมตร
เขตที่ 8	มากกว่า 900	กิโลเมตร

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดหาอัตราการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดของประชากรในแต่ละเขตต่อประชากร 1,000 คน ในระยะเวลา 1 ปี เพื่อจัดปัญหาการมีประชากรไม่เท่ากันในแต่ละเขต

โดยการจำแนกแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวแต่ละเขตที่อยู่อาศัย ที่ได้จากการสำรวจ
แล้วนำไปคำนวณหาอัตราการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด โดยใช้สูตร Clawson and Knetsch ดังนี้

สูตร

$$Q_i = ((V_i/n) * N * 52 * 1,000) / P_i$$

โดยที่

Q_i = อัตราการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดของประชากรในเขต i
ต่อประชากร 1,000 คน ในระยะเวลา 1 ปี

V_i = จำนวนตัวอย่างของผู้มาท่องเที่ยวจากเขต i

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เท่ากับ 309 ตัวอย่าง

N = จำนวนผู้มาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดต่อสัปดาห์ ในระยะ
เวลา 1 ปี เท่ากับ 7,071 ครั้ง/สัปดาห์

P_i = จำนวนประชากรในเขต i

i = เขตที่อยู่อาศัยของผู้มาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด
ซึ่งกำหนดไว้ 8 เขต

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการมาท่องเที่ยวของประชากรแต่ละ
เขต ต่อประชากร 1,000 คน ในระยะเวลา 1 ปี กับปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ โดยใช้ข้อมูลเฉลี่ยใน
แต่ละเขตตามที่จำแนกไว้ โดยใช้แบบจำลอง ดังนี้คือ

$$Q_i = f(T_{ci})$$

$$Q_i = f(Y_i)$$

$$Q_i = f(E_i)$$

โดยกำหนดให้ T_{ci} = ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดจาก
เขต i เฉลี่ย/คน

Y_i = ระดับรายได้เฉลี่ยของประชากรเขต i ที่เดินทางไป
ท่องเที่ยวเกาะเสม็ด

E_i = ระดับการศึกษาเฉลี่ยของประชากรเขต i ที่เดินทางไป
ท่องเที่ยวเกาะเสม็ด

i = เขตที่อยู่อาศัยของผู้มาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด
ซึ่งกำหนดไว้ 8 เขต

ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ กำหนดปัจจัยส่วนบุคคลที่คาดว่าจะมีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดมี 3 ปัจจัยด้วยกัน คือ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเฉลี่ยต่อครั้งต่อคน ระดับรายได้เฉลี่ย และระดับการศึกษาเฉลี่ย เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยตัวแปรใดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด ในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ทั้ง 3 ตัว ดังที่กล่าวข้างต้นกับตัวแปรตาม ซึ่งก็คือ อัตราการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดต่อประชากร 1,000 คน นั้นใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows version 12 ทำวนหาความสัมพันธ์โดยการสร้างสมการให้อยู่ในรูปของสมการถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (simple linear regression) ดังรูปแบบสมการข้างต้น แล้วนำสมการมาแสดงผลการวิเคราะห์เชิงสถิติระหว่างปัจจัยต่างๆ โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ \$\$ (correlation) เพื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดของนักท่องเที่ยว

2.2 การประเมินมูลค่าด้านการท่องเที่ยวในรูปตัวเงินของเกาะเสม็ด เป็นการคำนวณหาความสามารถในการสร้างมูลค่าประโยชน์ด้านเศรษฐศาสตร์ของเกาะเสม็ด ในปี 2549 ซึ่งคิดจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดอย่างแท้จริงในระยะเวลา 1 ปี จากข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด ในช่วงปี 2543- 2547 นำมาประมาณการจำนวนตัวอย่างแล้วคูณกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในการท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดเฉลี่ย (ค่าอาหาร ที่พักและค่าบริการอื่นๆ) ซึ่งนั่นคือ ตัวแทนของมูลค่าประโยชน์ของเกาะเสม็ด โดยได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยมีวิธีการคำนวณ ดังนี้

$$\text{สูตร } V = T_c * Pop$$

$$\begin{aligned} \text{โดยที่ } V &= \text{มูลค่าประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด} \\ T_c &= \text{ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดบนเกาะเสม็ดเฉลี่ยต่อคน} \end{aligned}$$

$$Pop = \text{จำนวนนักท่องเที่ยวเกาะเสม็ดทั้งหมด ในระยะเวลา 1 ปี} \\ (\text{ประมาณการจากสถิตินักท่องเที่ยว ปี 2543- 2547})$$

โดยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นบนเกาะเสม็ดเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ในระยะเวลา 1 ปี จะคำนวณได้จากการนำค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่เกิดขึ้นบนเกาะเสม็ดจากกลุ่มตัวอย่าง ไปประมาณค่าของค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ในระยะเวลา 1 ปี คำนวณจากการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร ใช้สูตร

$$\mu = \bar{\chi} \pm \frac{t_{\alpha}}{2} \frac{s}{\sqrt{n}}$$

$$\text{โดยที่ } S = \text{ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของปริมาณค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวทั้งหมด}$$

$$n = \text{จำนวนตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่สุ่มมา เท่ากับ 309 ตัวอย่าง}$$

$$\bar{\chi} = \text{ปริมาณค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง}$$

$$\mu = \text{ปริมาณค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดทั้งหมดในระยะเวลา 1 ปี}$$

ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($\alpha = 0.05$)

นิยามศัพท์

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เดินทางมาท่องเที่ยว และประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นประชากรชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งประเภทที่เดินทางไป – กลับ ภายในวันเดียวและค้างแรม ณ พื้นที่เกาะเสม็ด

แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง พื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งทึ่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถเอื้ออำนวยให้บุคคลประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ได้ตามความเหมาะสมและความถนัด แหล่งท่องเที่ยวในการศึกษาคครั้งนี้ คือ เกาะเสม็ด

มูลค่าด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ประโยชน์ทางตรงในรูปเงินตรา ที่เกิดจากการท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด

ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว หมายถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวและประกอบกิจกรรมต่างๆ บนเกาะเสม็ดในส่วนที่สร้างรายได้แก่ภาคเอกชน ซึ่งประกอบด้วย ค่าพาหนะ ค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าที่พัก ค่าของที่ระลึกและค่าบันเทิงต่างๆ บนเกาะเสม็ด

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาการประเมินมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรนันทนาการ

สุรเชษฐ์ (2527) ได้อธิบายไว้ว่า “ทรัพยากร” หรือ “resources” พจนานุกรมหลายเล่มให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกันว่า หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่พร้อมจะนำมาใช้ประโยชน์ได้ทุกเวลา ดังนั้นคำว่า “ทรัพยากรนันทนาการ” หรือ “recreation resources” จึงหมายถึง สิ่งใดก็ตามทั้งที่เป็นผลผลิตของมนุษย์และที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่มีคุณค่าสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์หรือสังคมเพื่อสร้างความพึงพอใจและความสุขในรูปของนันทนาการ ซึ่งอาจรวมไปถึงสนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ ที่โล่งแจ้ง สวนสัตว์ วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า พื้นที่ป่าประเภทต่าง ๆ เกาะแก่ง ชายหาด ทะเล แม่น้ำ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจซึ่งพัฒนาและบริการโดยภาคเอกชน รวมตลอดไปถึงโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน และวัดวาอารามต่าง ๆ

มูลค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันทำให้เกิดมูลค่านั้น พอจะสรุปได้ตามแนวความคิดของ Kitchen and Hindon (1967 อ้างถึงใน สมพร, 2543) ว่ามี 2 แบบดังนี้

1. ประโยชน์ทางตรง คือ ประโยชน์ที่ผู้ใช้บริการหรือคนในสังคมได้รับโดยตรงจากแหล่งท่องเที่ยว นั้น เช่น ได้รับความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ ส่งเสริมให้มีสุขภาพสมบูรณ์

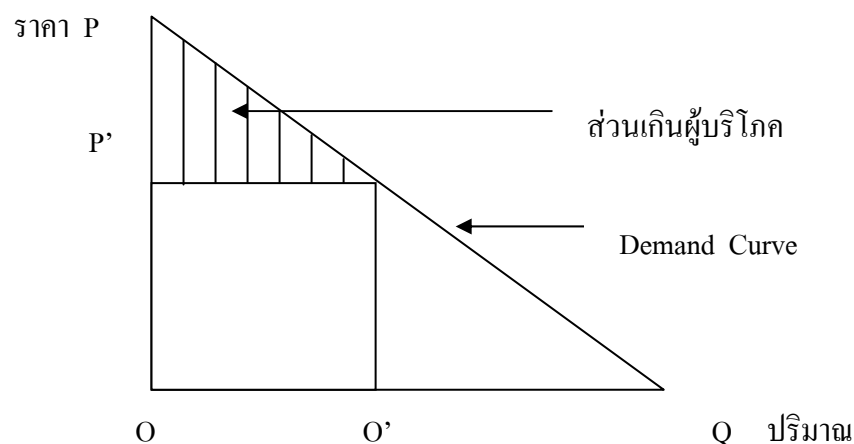
2. ประโยชน์ทางอ้อม คือ แหล่งท่องเที่ยว นั้นอาจมีส่วนในการเพิ่มมูลค่าของที่ดินบริเวณใกล้เคียง นอกจากนั้นแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังมีส่วนช่วยอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารด้วย ถือว่าเป็นประโยชน์ภายนอก ซึ่งสามารถประเมินมูลค่าเป็นตัวเงินเพื่อบอกถึงประโยชน์ หรือมูลค่าของแหล่งท่องเที่ยว นั้นได้ นอกเหนือจากมูลค่าทางตรงเพียงอย่างเดียว

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าสินค้า

ความเต็มใจที่จะจ่าย

ในทางเศรษฐศาสตร์ มูลค่าของความเต็มใจที่จะจ่ายเป็นมูลค่าที่สะท้อนให้เห็นถึง ความพอใจทั้งหมดของผู้บริโภคที่มีต่อการได้รับบริโภคสินค้าหรือบริการหนึ่งๆ หรือเป็นมูลค่าเงินทั้งหมดที่ผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายเพื่อให้ได้รับสินค้าหรือบริการนั้นๆ โดยในการประเมินมูลค่าประโยชน์ของแหล่งเที่ยว ซึ่งเป็นมูลค่าที่ไม่ปรากฏในรูปตัวเงินอย่างชัดเจนนั้นมีนักเศรษฐศาสตร์หลายท่าน ดังเช่น Kaplan (1960); Davis (1963); Wennercren (1964); Sleely (1973) และ Freeman (1979) สรยุทธ (2536 อ้างถึง Mishan, 1976) เสนอให้ทำการประเมินมูลค่าโดยอาศัยพื้นฐานการแสดงผลออกในรูปของความเต็มใจที่จะจ่าย และในการวิเคราะห์เพื่อหามูลค่าของแหล่งท่องเที่ยวสามารถวิเคราะห์ได้ 2 วิธี คือ การวิเคราะห์โดยพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ ในการใช้จ่ายเงินเพื่อให้บรรลุถึง วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งวิธีที่นิยมใช้คือ วิธีอาศัยค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (travel cost method) สำหรับอีกวิธีหนึ่งเป็นวิธีการสมมุติเหตุการณ์เพื่อดูทัศนคติหรือความเห็นของแต่ละคนที่ประเมินราคาให้กับสินค้า การวิเคราะห์แนวนี้อาศัยวิธีการ Bidding - game กล่าวคือ การสัมภาษณ์อย่างตรงไปตรงมา ถึงความเต็มใจสูงสุดที่ยินดีจะจ่ายเพื่อแลกกับสินค้าหรือบริการที่ได้มา

ส่วนเกินของผู้บริโภค (Consumer 's Surplus) คือ ความแตกต่างระหว่างความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้ากับราคาที่ผู้บริโภคต้องจ่ายจริง ซึ่งก็คือ พื้นที่สามเหลี่ยมภายใต้เส้น Demand Curve ส่วนที่อยู่เหนือระดับราคาที่จ่ายจริง (เส้น Demand Curve หมายถึง ปริมาณความต้องการสินค้าจำนวนสูงสุด เมื่อราคาเปลี่ยนแปลงไปในขณะที่รายได้ที่เป็นตัวเงิน (money income) คงที่) แสดงดัง ภาพที่ 2

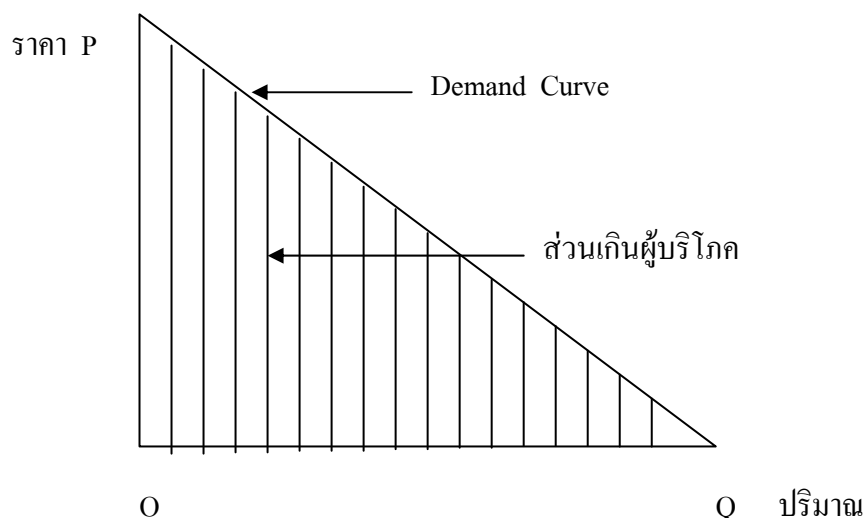

ภาพที่ 2 ส่วนเกินผู้บริโภคเมื่อราคาไม่เท่ากับศูนย์

ที่มา: สรยุทธ (2536)

จากภาพที่ 2 สมมติให้ผู้บริโภคมีเส้นอุปสงค์ (Demand) PQ ซึ่งทุก ๆ จุดบนเส้นอุปสงค์จะแสดงถึงความเต็มใจและความสามารถในการซื้อของผู้บริโภค สมมติว่าผู้บริโภคต้องการบริโภคสินค้าในปริมาณ OQ' ดังนั้น พื้นที่ $OQ'DP$ คือ มูลค่าความเต็มใจและความสามารถในการซื้อที่แสดงเป็นตัวเงิน แต่จากเส้นอุปสงค์ในลักษณะนี้ที่ปริมาณสินค้า OQ' มีราคา OP' จำนวนเงินที่ผู้บริโภคต้องจ่ายจริงเท่ากับพื้นที่ $OP'DQ'$ ฉะนั้นพื้นที่รูปสามเหลี่ยม $PP'D$ คือ ส่วนเกินของผู้บริโภคที่ได้รับจากการบริโภคสินค้าประเภทนี้ ทั้งนี้ส่วนเกินของผู้บริโภคคือ ความพอใจทั้งหมดที่มีค่ามากกว่าค่าใช้จ่ายที่จ่ายจริง และอยู่ในรูปของเงินตราและส่วนเกินนี้ คือ กำไรหรือประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับจากการบริโภคสินค้าในปริมาณ OQ' ณ ระดับ ราคา OP'

เนื่องจากการใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่วนใหญ่ไม่ต้องเสียค่าบริการ หรือเสียค่าธรรมเนียมเพียงเล็กน้อยเพื่อบำรุงหน่วยงาน เนื่องจากเป็นสวัสดิการให้กับประชาชนจึงทำให้ราคาสินค้าประเภทนี้เป็นศูนย์ ส่วนเกินของผู้บริโภคในกรณีนี้จะมีค่าเท่ากับพื้นที่ทั้งหมดภายใต้เส้น Demand Curve ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแสดงออกมาให้เห็นได้ในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ส่วนเกินผู้บริโภคเมื่อราคาเป็นศูนย์
ที่มา: สรยุทธ (2536)

จากภาพที่ 3 ส่วนเกินของผู้บริโภค คือ พื้นที่รูปสามเหลี่ยม OPQ เมื่อบริโภคในปริมาณ OQ หน่วย ณ ระดับราคา 0 บาท ดังนั้น ส่วนเกินของผู้บริโภคในกรณีนี้คือ มูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายที่เป็นมูลค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงความพอใจทั้งหมดของผู้บริโภค ที่มีต่อการบริโภคสินค้าหรือบริการหนึ่ง ๆ หรือมูลค่าเงินทั้งหมดที่ยินดีจะจ่ายเพื่อให้ได้สินค้าและบริการนั้น ๆ นั่นคือ ความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้บริโภคนั่นเอง

สำหรับการพิจารณาปริมาณของสินค้าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้น ให้พิจารณาจากจำนวนครั้งของการไปเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และพิจารณาต้นทุนค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทางแต่ละครั้งเป็นราคา โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ อายุ ระดับรายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ วัตถุประสงค์ ฯลฯ คงที่

มีข้อแตกต่างระหว่างสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสินค้าชนิดอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าการท่องเที่ยวจะต้องเดินทางไปใช้บริการด้วยตนเอง และเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางแตกต่างกันไปตามระยะทางที่ต้องเดินทาง โดยผู้ที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ จะไปใช้บริการมากกว่าผู้ที่อยู่ไกลออกไป เพราะเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่า

วิธีการทางเศรษฐศาสตร์ ในการประเมินมูลค่าสินค้าสาธารณะ ซึ่งไม่มีตลาดในการซื้อขาย แลกเปลี่ยน มีหลายวิธีด้วยกัน ดังนี้ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมร่วมกับศูนย์วิจัย เศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 2540)

1. วิธีการใช้ราคาตลาด (Market Method) หรือแนวคิดเรื่องผลิตภาพเป็นพื้นฐานในการ ประเมินมูลค่า มีแนวคิดที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่ง การ เปลี่ยนแปลงในคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงใน ต้นทุนการผลิตซึ่งจะส่งผลไปยังราคาและปริมาณผลผลิตที่สามารถผลิตได้

เทคนิคในการประเมินมูลค่าของสินค้า ตามวิธีการนี้มีหลายเทคนิคด้วยกัน คือ 1) เทคนิค การประเมินมูลค่าจากการเปลี่ยนแปลงผลผลิต (change in productivity) มูลค่าของสินค้าวัดได้จาก ผลผลิตที่เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น กรณีการปลูกป่า จะช่วยลดการพังทลายของดินและทำให้ผลผลิต ของข้าวนาดอนสูงขึ้น เป็นต้น 2) เทคนิคการประเมินค่าจากต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) โดยการนำแนวความคิดเรื่องค่าเสียโอกาสของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาคำนวณ ว่าการสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ใช้ประโยชน์ทางใดทางหนึ่งนั้นจะมีค่าเสีย โอกาสของการนำทรัพยากรนั้นไปใช้ประโยชน์ทางอื่นอย่างไร เช่น การสงวนป่าไม้ในพื้นที่แห่ง หนึ่งไว้ อาจมีค่าเสียโอกาสของการตัดไม้ไปขายหรือนำพื้นที่นั้นไปใช้ก่อสร้างโรงงาน อุตสาหกรรม เป็นต้น 3) เทคนิคการประเมินจากรายได้ที่ควรจะได้โดยหลักการจัดการทรัพยากร มนุษย์ โดยประมาณจากค่าจ้างแรงงานที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของบุคคลนั้นที่ต้องสูญเสียไป จากการที่บุคคลต้องสูญเสียรายได้ไปจากการเจ็บป่วยหรือต้องเสียชีวิตก่อนวัยอันควร

2. วิธีการสำรวจ (survey based technique) วิธีการนี้เป็นการสำรวจกลุ่มประชากร โดยใช้ แบบสอบถามเพื่อหาความเต็มใจที่จะจ่าย (Willingness To Pay: WTP) หรือความเต็มใจที่จะได้รับ ชดเชย (Willingness To Accept Compensation: WTA)ของผู้บริโภคอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง ในปริมาณหรือคุณภาพของสินค้าและบริการ และมุ่งที่จะหาความพอใจของผู้บริโภคในสถานการณ์ ที่สมมติให้เหมือนตลาดเกิดขึ้นจริง (hypothetical situation) มากกว่าที่จะวัดพฤติกรรมจริงของ ผู้บริโภค ซึ่งเรียกว่าวิธี Contingent Valuation Method (CVM)

3. วิธีการใช้ราคาแทน วิธีการนี้เป็นการใช้ราคาตลาดของสินค้าที่ใช้ทดแทนกัน (substitution goods) หรือราคาสินค้าที่ใช้ประกอบกัน (complementary goods) เป็นตัวแทนในการ

ประเมินค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีเทคนิคที่ใช้ในการประเมินมูลค่าหลายเทคนิคด้วยกัน เช่น 1) เทคนิคการหามูลค่าทรัพย์สิน (property goods) วิธีการคำนวณของเทคนิคนี้จะคำนวณจากการเปลี่ยนแปลงราคาทรัพย์สิน ซึ่งผลประโยชน์ทุกอย่างของการใช้ทรัพย์สิน จะรวมอยู่ในราคาทรัพย์สินแล้ว ตัวอย่างเช่น การหามูลค่าของอากาศบริสุทธิ์ อาจหาได้จากการเปรียบเทียบราคาที่ดินสำหรับสร้างบ้านที่อยู่อาศัยที่มีมลพิษต่ำกว่ากับราคาที่ดินสำหรับสร้างบ้านที่อยู่อาศัยที่มีมลพิษสูงกว่าแตกต่างกันเท่าใด 2) เทคนิคต้นทุนการเดินทาง (travel cost method) เทคนิคนี้มักใช้ในการประเมินมูลค่าของสถานที่ทางธรรมชาติใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยพยายามสร้างเส้นอุปสงค์ สำหรับการไปใช้บริการที่สถานที่ทางธรรมชาติจากการใช้ค่าใช้จ่ายและมูลค่าเวลาที่สูญเสียไปในการเดินทางเป็นตัวแทนของราคาและจำนวนครั้งของการเดินทางเป็นเสมือนปริมาณความต้องการสินค้า ซึ่งจำนวนครั้งของการเดินทางจะแปรผันกับค่าใช้จ่ายและมูลค่าเวลาที่สูญเสียไป ถ้าค่าใช้จ่ายและเวลาที่สูญเสียไปเพิ่มขึ้น จำนวนครั้งของการใช้บริการจะน้อยลงความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้สามารถนำไปใช้ในการคำนวณหามูลค่าของสินค้าจากความพอใจส่วนเกินของผู้บริโภคได้

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิริวุฒิ (2524) ได้ทำการศึกษาการประเมินมูลค่าสินค้าที่มีได้ผ่านตลาด ศึกษาเฉพาะเรื่องสวนลุมพินี ในปี 2523 โดยวิธีการ travel cost approach กล่าวคือ การศึกษาประเมินมูลค่าของสินค้าที่มีได้ผ่านตลาด จากพฤติกรรมการใช้จ่ายของกลุ่มตัวอย่าง และวิธี hypothetical valuation กล่าวคือ การศึกษาจากทัศนคติความเต็มใจที่จะจ่ายหรือความเต็มใจที่จะได้รับการชดเชยเนื่องจากสูญเสียสินค้านั้นไป ผลการศึกษาพบว่า ในแง่ผู้ให้บริการทั้ง 2 วิธีมีมูลค่าถึง 11.93 และ 11.47 ล้านบาทต่อปีตามลำดับ

โสภณ (2525) ได้ทำการศึกษาประโยชน์ทางนันทนาการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในปี 2523 โดยวิธีการใช้ค่าใช้จ่ายในการนันทนาการซึ่งประกอบด้วยค่าอาหารและเครื่องดื่ม ค่าที่พัก ค่าการเดินทาง และค่าอุปกรณ์กีฬา เพื่อประมาณการเส้นอุปสงค์ของการนันทนาการ ณ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และพื้นที่ได้เส้นอุปสงค์ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์จากการนันทนาการ ผลการศึกษาพบว่า สามารถคำนวณประโยชน์จากการนันทนาการของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในปี 2523 ให้ออกมาในรูปเงินตราได้ 53 ล้านบาท

สุวดี (2529) ทำการศึกษาเพื่อประเมินมูลค่าประโยชน์ของแหล่งนันทนาการในเขตเมืองศึกษาเฉพาะกรณีสวนสัตว์ดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทางโดยการศึกษารายจ่ายที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งของการมานันทนาการ เพื่อประมาณการเส้นอุปสงค์และหามูลค่าประโยชน์ทางนันทนาการจากพื้นที่ได้เส้นอุปสงค์นั้น ผลการศึกษาพบว่า ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทางเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งของการเดินทางมานันทนาการและมีความสัมพันธ์ในลักษณะผกผันกันและสวนสัตว์ดุสิตก่อให้เกิดมูลค่าประโยชน์ทางนันทนาการในปี 2528 เท่ากับ 27.69 ล้านบาท และมูลค่าประโยชน์ด้านนันทนาการในการอนุรักษ์พื้นที่ไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคตได้มูลค่าปัจจุบันที่เป็นตัวเงินตลอดอายุโครงการ 25 ปี เท่ากับ 204.52 – 298.43 ล้านบาท

ชนินทร (2529) ได้ทำการศึกษาอุปสงค์ของการนันทนาการกลางแจ้งของอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ - ปุย โดยวิธี travel cost approach พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์ของการนันทนาการมากที่สุด คือ ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งจะเป็นปฏิภาคผกผันกับอัตราการเดินทางไปแหล่งนันทนาการและมูลค่าทางนันทนาการของอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ - ปุยเท่ากับ 195 ล้านบาทต่อปี

ปิยวรรณ (2531) ได้ทำการศึกษาอุปสงค์ของการนันทนาการกลางแจ้งของอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการนันทนาการเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ของการนันทนาการมากที่สุด และจากการศึกษาอุปสงค์ของการนันทนาการสามารถหามูลค่าของการนันทนาการ ณ อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ ในปี 2530 ได้ 667 ล้านบาท

ศรีสุดา (2532) ได้ทำการประเมินมูลค่าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง สงขลา นครศรีธรรมราช กรณีเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้การวิเคราะห์ 2 วิธี คือ วัดจากพฤติกรรมการประกอบกิจกรรมนันทนาการ โดยการนำค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทาง (travel –cost approach) มาวิเคราะห์ และวัดจากทัศนคติความเต็มใจจ่าย (visitor survey method) ผลการศึกษาพบว่า มูลค่าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ในปี 2530 ที่ได้จากวิธีการวัดพฤติกรรมมีมูลค่าเท่ากับ 11.07 ล้านบาท ในขณะที่มูลค่าที่ประเมินได้จากวิธีการวัดทัศนคติมีมูลค่าเพียง 3.30 ล้านบาท

สยาม (2535) ทำการศึกษาการประเมินมูลค่าประโยชน์ของแหล่งนันทนาการท้องถิ่นด้วยวิธีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง: กรณีศึกษาเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นการประเมินค่าความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้มาท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ

อัตราการท่องเที่ยว ณ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงพระเพ็ด มีเพียงปัจจัยเดียวคือ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยว ส่วนการประเมินค่าพบว่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงพระเพ็ดมีมูลค่าในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว 1.117 ล้านบาทและเมื่อมีการอนุรักษ์พื้นที่ไว้ในสภาพที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปจะมีมูลค่าประโยชน์ทั้งหมดในปัจจุบันที่เป็นตัวเงินตลอดอายุโครงการ 25 ปี เท่ากับ 7.84 ล้านบาท ณ ระดับ อัตราส่วนลดเท่ากับร้อยละ 12.00 และมีมูลค่าเท่ากับ 6.44 ล้านบาท เมื่ออัตราส่วนลดเท่ากับร้อยละ 17.00

นันทนา (2537) ศึกษามูลค่าของอุทยานแห่งชาติ ภูมิศึกษาเกาะเสม็ดซึ่งการศึกษานี้ประเมินมูลค่าของอุทยาน 3 ส่วนคือ มูลค่าจากการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวปัจจุบัน (use value), มูลค่าของการสงวนเกาะเสม็ดไว้ใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในอนาคต (option value) และมูลค่าความคงอยู่ต่อไป(existence value) ด้วยวิธีการศึกษา 2 วิธีคือ วิธีต้นทุนการเดินทาง (Travel Cost Method: TCM) โดยการนำค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทางมาวิเคราะห์ และวิธีการประเมินค่าจากการสำรวจที่เรียกว่า Contingent Valuation Method (CVM) คือการวิเคราะห์จากการสำรวจความยินดีที่จะจ่ายของกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความยินดีที่จะจ่ายเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ในปัจจุบันคือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยว จำนวนวันที่นักท่องเที่ยวพักค้างคืนบนเกาะเสม็ด และจำนวนครั้งที่เคยเดินทางไปเกาะเสม็ด ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความยินดีที่จะจ่าย เพื่อสงวนเกาะเสม็ดไว้ใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในอนาคต คือรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความยินดีที่จะจ่าย เพื่อให้เกาะเสม็ดคงอยู่ต่อไปของนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยเดินทางมาเกาะเสม็ด คือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของนักท่องเที่ยว ส่วนผลของการประเมินมูลค่าอุทยานฯ พบว่า เฉพาะมูลค่าการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันจากวิธี TCM มีมูลค่าประมาณ 27.15 ล้านบาทต่อปี และวิธี CVM มีมูลค่าประมาณ 23.06 ล้านบาทต่อปี ส่วนมูลค่าการสงวนเกาะเสม็ดไว้ใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในอนาคต มีมูลค่าประมาณ 108.53 ล้านบาทต่อปี และมูลค่าการคงอยู่ต่อไป ของอุทยานฯ มีมูลค่าประมาณ 3,604.86 ล้านบาทต่อปี ทำให้ได้มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์รวมของอุทยานแห่งชาติเกาะเสม็ด ประมาณ 3,738.88 ล้านบาทต่อปี

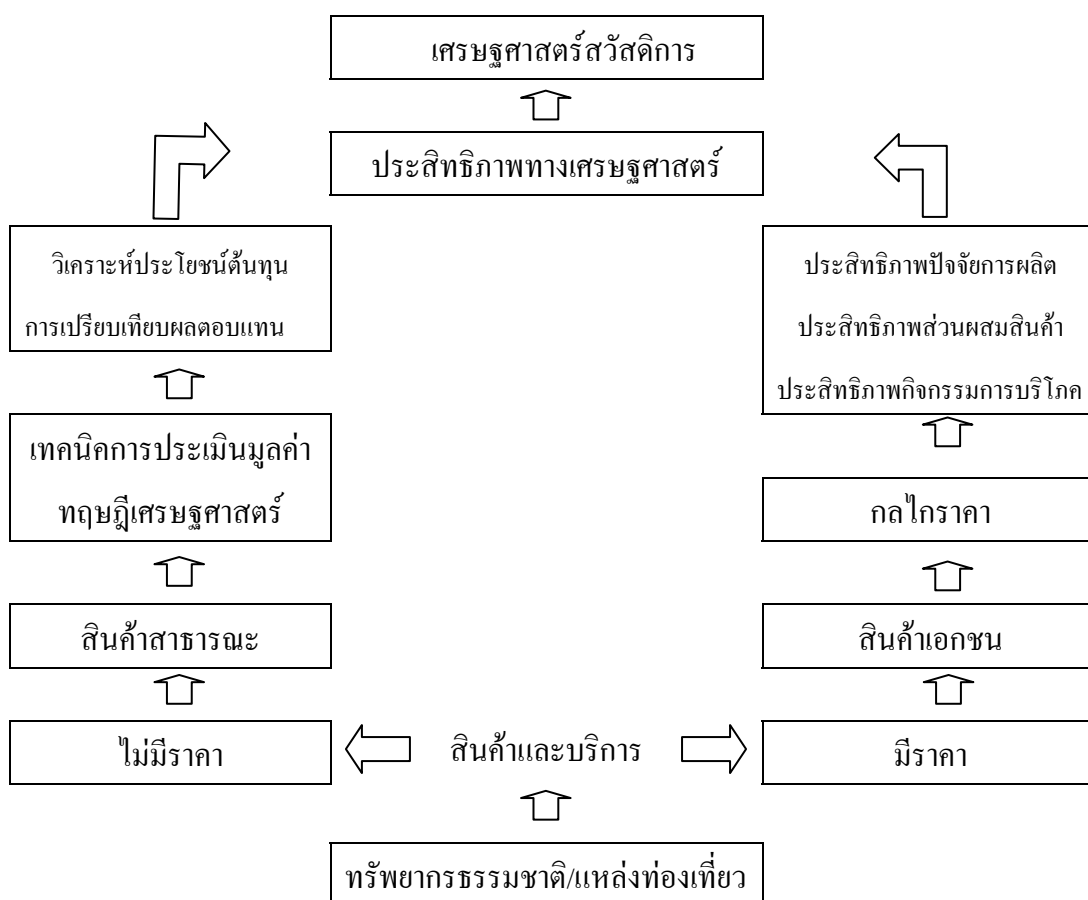
นวลศรี (2543) ศึกษามูลค่าทางนันทนาการของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล ศึกษาโดยวิธีประเมินค่าความเต็มใจที่จะจ่าย ของนักท่องเที่ยว 2 วิธี คือการประเมินค่าความเต็มใจที่จะจ่ายของนักท่องเที่ยวจากการตอบสนองต่อค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่วนวิธีที่สองจากการสมมุติเหตุการณ์เพื่อถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเต็มใจที่จะจ่าย หรือที่เรียกว่าวิธีสมมุติเหตุการณ์ จาก

การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มานันทนาการที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ในปี 2542 จำนวน 397 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่ามูลค่าทางนันทนาการของอุทยานแห่งชาติทะเลบันในปี 2542 จากการประเมินโดยวิธีอาศัยค่าใช้จ่ายในการเดินทางและวิธีสมมุติเหตุการณ์มีค่า 5.94 และ 1.2 ล้านบาทตามลำดับ

ในการศึกษาครั้งนี้ จะนำแนวคิดเกี่ยวกับความพอใจส่วนเกินของผู้บริโภคที่ได้รับจากการบริโภคสินค้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อการประเมินมูลค่าผลประโยชน์ของสินค้าสาธารณะมาใช้สำหรับการประเมินมูลค่าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยใช้ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเกาะเสม็ดเป็นตัววัดว่าผู้มาท่องเที่ยวแต่ละรายมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเท่าไรในการมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเกาะเสม็ด ทั้งนี้เพราะสินค้าแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นสินค้าที่ไม่ปรากฏราคาในตลาด การที่จะหาอุปสงค์ที่แท้จริงนั้นจึงทำได้ยาก เพราะผู้มาท่องเที่ยวโดยทั่วไปไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายอื่นใด นอกจากค่าธรรมเนียมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้น วิธีนี้จึงเป็นวิธีหนึ่งทางเศรษฐศาสตร์ที่จะประมาณค่าอุปสงค์การท่องเที่ยว ของสินค้าที่ไม่ปรากฏราคาในตลาดได้ ซึ่งประยุกต์แนวคิดในเรื่องส่วนเกินของผู้บริโภค (Consumer 's Surplus) และความเต็มใจจ่ายมาใช้ โดยถือว่าค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวทั้งหมดคือส่วนเกินที่นักท่องเที่ยวเต็มใจจ่ายเพิ่มจากค่าธรรมเนียมเพียงเล็กน้อย และนำส่วนเกินนี้มาเป็นตัวแทนราคาเพื่อใช้คำนวณหาประโยชน์สุทธิด้านการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ใช้การประเมินมูลค่าโดยใช้ราคาตัวแทน ซึ่งจะใช้ค่าใช้จ่ายเฉพาะที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายบนเกาะเสม็ดของนักท่องเที่ยวเท่านั้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้มาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดเพียงที่เดียว การประเมินมูลค่าโดยใช้วิธีคำนวณต้นทุนการเดินทางทั้งหมดจึงอาจทำให้ได้มูลค่าที่สูงกว่าที่ควรจะเป็นได้ และได้นำข้อจำกัดและข้อเสนอแนะจากการศึกษาของคุณันทนา ถิมประยูร ซึ่งเคยศึกษาเมื่อปี 2537 มาปรับปรุงเป็นแนวทางการศึกษาในปัจจุบันด้วย คือการเก็บข้อมูลจะใช้ขนาดตัวอย่างที่มากขึ้นจาก 150 ตัวอย่างเป็น 309 ตัวอย่าง เพื่อเป็นตัวแทนของประชากรได้ดียิ่งขึ้น และมีการสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในวันธรรมดาด้วย เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมาเน้นทำการเก็บตัวอย่างเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดราชการ ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเกาะเสม็ดจำนวนมาก ทำให้อาจมีผลต่อมูลค่าของเกาะเสม็ดที่คำนวณได้โดยมูลค่าที่ได้จากวิธีต้นทุนการเดินทางอาจสูงกว่าที่ควรจะเป็น ถ้านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในวันหยุด มีจำนวนครั้งของการเดินทางมาเกาะเสม็ดสูงกว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในวันธรรมดา

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์และสภาพแหล่งท่องเที่ยว สามารถกำหนดแนวคิดในการศึกษาได้ ดังแสดงในภาพที่ 4 ซึ่งสามารถอธิบายการทำงานของระบบเศรษฐกิจได้ คือในส่วนสินค้าเอกชนสามารถใช้กลไกราคาเป็นตัวกำหนดในการใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมได้ แต่ในการจัดสรรทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นสินค้าสาธารณะ มักมีปัญหาไม่สามารถแบ่งแยกการบริโภคได้ และมีปัญหากรรมสิทธิ์ที่ไม่เฉพาะเจาะจง ดังนั้นกลไกราคาไม่สามารถเข้าไปจัดสรรการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพได้ เนื่องจากเป็นสินค้าที่ไม่มีการกำหนดราคาในตลาด ดังนั้นต้องอาศัยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ คือหลักวิเคราะห์เปรียบเทียบประโยชน์ต้นทุน มาใช้ในการตัดสินใจ โดยอาศัยเทคนิคการประเมินมูลค่ามาเป็นเครื่องมือในการกำหนดราคาหรือมูลค่าของทรัพยากรนั้น ซึ่งเกาะเสม็ดก็จัดเป็นสินค้าสาธารณะที่ต้องอาศัยเทคนิคการประเมินมูลค่าสินค้าดังกล่าวด้วย

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ลักษณะที่ตั้งของพื้นที่และขอบเขตของพื้นที่ที่ศึกษา

กรมป่าไม้, 2544 โดยส่วนทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลและอธิบายถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ดไว้ ดังต่อไปนี้

ประวัติความเป็นมา

อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ด เริ่มเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา และมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งประมาณปี 2519 ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มสื่อมวลชนว่า เกาะเสม็ดกำลังทรุดโทรมเนื่องจากความสกปรกจากการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยว และชาวบ้านเริ่มมาสร้างเพิงพักและร้านอาหารสำหรับบริการนักท่องเที่ยว บุกรุกแผ้วถาง ตัดต้นไม้ทำลายป่าเพื่อให้ได้พื้นที่บริการ ดังนั้น กรมป่าไม้จึงดำเนินการสำรวจข้อมูลของเกาะเสม็ด ปรากฏว่าในขณะนั้นทางจังหวัดระยองกำลังร่วมมือกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) วางแผนการพัฒนาเกาะเสม็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่การดำเนินงานประสบอุปสรรคทำให้ไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย ประกอบกับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ตลอดจนนักท่องเที่ยวและผู้นำท้องถิ่นไม่เห็นด้วยกับการที่จะให้สัมปทานดำเนินการท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดกับเอกชนรายใดรายหนึ่ง และไม่เห็นด้วยกับการสร้างกระเช้าไฟฟ้าข้ามจากฝั่งมายังเกาะเสม็ด มีการต่อต้านและเดินขบวนทำให้การดำเนินงานของ อ.ส.ท. ร่วมกับจังหวัดระยองหยุดชะงัก

ต่อมาในปี 2523 คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมได้เสนอให้กรมป่าไม้เข้าไปดำเนินการอนุรักษ์เกาะเสม็ดไว้ในรูปของวนอุทยาน ดังนั้น กรมป่าไม้โดยกองอุทยานแห่งชาติจึงได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ไปสำรวจข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง โดยให้รวมถึงเขาเตี้ยๆ ที่อยู่ริมทะเลบริเวณตำบลบ้านเพที่เรียกว่า เขาเปล็ด-เขาแหลมหญ้า และชายหาดแม่รำพึงที่อยู่ต่อจากเชิงเขา รวมถึงเกาะเล็กเกาะน้อยที่อยู่ใกล้เคียงกับเกาะเสม็ด ชายทะเล อ่าว และแหลมต่างๆ ในบริเวณทั้งหมดเพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล โดยได้นำเสนอให้คณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ

และคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ จนในที่สุดก็สามารถออกพระราชกฤษฎีกาประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ได้สำเร็จเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2524 โดยประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่ 162

ที่ตั้งและขอบเขตของพื้นที่

อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยในเขตจังหวัดระยอง ที่ทำการตั้งอยู่ที่ 79 ม.1 บ้านก้นอ่าว ถ.หาดแม่รำพึง-เพ ต.เพ อ. เมืองระยอง จ. ระยอง โดยในพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณอุทยานครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านเพ อำเภอเมือง และตำบลแกลง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีเนื้อที่ประมาณ 131 ตารางกิโลเมตร หรือ 81,875 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่บนฝั่งและในท้องทะเล ตลอดจนเกาะต่าง ๆ ประกอบด้วยเกาะเสม็ด เกาะจันทร์ เกาะทะลุ เกาะกุฎี เกาะมะขามและเกาะปลายดิน เขาแหลมหญ้า และชายทะเลด้านทิศตะวันตกของเขาลแหลมหญ้า สถานที่ที่โดดเด่นที่สุดเป็นที่รู้จักกันดี คือ “เกาะเสม็ด” ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อของจังหวัดระยอง ซึ่งได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ ในส่วนของเกาะเสม็ดนี้เอกชนไม่มีกรรมสิทธิ์ถือครองพื้นที่ แต่สามารถถือครองเพื่อประกอบอาชีพได้ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของภาครัฐโดยหน่วยอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด

เกาะเสม็ด ตั้งอยู่ในเขตตำบลเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง อยู่ห่างจากฝั่งบ้านเพประมาณ 6.5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3,125 ไร่ มีลักษณะเป็นเกาะทรงสามเหลี่ยม เป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดของอุทยานแห่งชาติฯ มีหาดทรายขาวปานแก้วอยู่ทั่วไป จึงได้รับการขนานนามในกวีนิพนธ์ของสุนทรภู่ว่า เกาะแก้วพิสดาร และเหตุที่ชื่อเกาะเสม็ด เพราะ มีดินเสม็ดแดง เสม็ดขาวขึ้นอยู่มาก สถานที่ท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดมีอยู่มาก ประกอบด้วยอ่าวและหาดทรายสวยงามมากมาย นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาธรรมชาติได้ใน เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติเขาบ่อทอง ระยะทาง 2.5 กิโลเมตร อยู่ห่างจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเกาะเสม็ด ไปทางอ่าวไผ่

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา การศึกษาในครั้งนี้ครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เกาะเสม็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในความดูแลของอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ในส่วนภาคเอกชนที่สร้างรายได้แก่พื้นที่เท่านั้น

การเดินทางเข้าสู่พื้นที่

การเดินทางมายังจังหวัดระยอง สามารถเดินทางมาได้หลายเส้นทาง ดังต่อไปนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2547)

1. การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล สามารถเดินทางมายังจังหวัดระยองได้ 5 เส้นทาง ดังนี้

1.1 เส้นทางที่ 1 ทางหลวงหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เริ่มต้นจากกรุงเทพฯ ผ่านอำเภอบางปู – อำเภอบางปะกง – จังหวัดชลบุรี - บางแสน – ศรีราชา – พัทยา – หาดจอมเทียน-สัตหีบ – อำเภอบ้านฉาง จนถึงอำเภอเมืองระยอง รวมระยะทางทั้งสิ้น 220 กิโลเมตร

1.2 เส้นทางที่ 2 ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 34 (ถนนบางนา – ตราด) เป็นเส้นทางที่มีผู้นิยมใช้เป็นจำนวนมาก โดยมีจุดเริ่มต้นตรงจุดสิ้นสุดทางด่วน ด้านเฉลิมนคร อำเภอบางนา ผ่านอำเภอบางพลี – อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 3 ที่กิโลเมตรที่ 70 อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จากนั้นจะผ่านเส้นทางเดียวกันกับเส้นทางที่ 1 รวมระยะทางทั้งสิ้น 220 กิโลเมตร

1.3 เส้นทางที่ 3 หลวงหมายเลข 36 จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางเดียวกับเส้นทางที่ 2 จนถึงกิโลเมตรที่ 140 อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เลี้ยวซ้ายเข้าสู่เส้นทางหลวงหมายเลข 36 จากนั้นเดินทางต่อไปยังจังหวัดระยอง ด้วยระยะทางเพียง 70 กิโลเมตรรวมระยะทางทั้งสิ้น 210 กิโลเมตร

1.4 เส้นทางที่ 4 หลวงหมายเลข 344 (ถนนสายบ้านบึง – แกลง) เริ่มต้นที่จังหวัดชลบุรี ผ่านอำเภอบ้านบึง – หนองใหญ่ – อำเภอวังจันทร์ และสิ้นสุดที่อำเภอแกลง ระยะทาง 100 กิโลเมตร เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอแกลง หรือเดินทางไปยังจังหวัดจันทบุรี หรือจังหวัดตราด หากต้องการเดินทางเข้าสู่อำเภอเมืองระยอง ต้องใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3 ย้อนกลับมาอีก 42 กิโลเมตร

1.5 เส้นทางที่ 5 ทางหลวงหมายเลข 7 (สายมอเตอร์เวย์) เริ่มต้นที่ถนนพัฒนาการ เขตประเวศน์ กรุงเทพฯ และสิ้นสุดที่จังหวัดชลบุรี ระยะทาง 75 กิโลเมตร จากนั้นใช้ทางหลวงหมายเลข 36 อีก 100 กิโลเมตร จะถึงอำเภอเมืองระยอง รวมระยะทางทั้งสิ้น 175 กิโลเมตร

2. การเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง มีบริการทั้งรถปรับอากาศ และรถธรรมดาจาก กรุงเทพฯ มายังจังหวัดระยอง ตั้งแต่เวลา 04.00 – 22.00 นาฬิกา ออกจากสถานีขนส่งสายตะวันออก (เอกมัย) ถนนสุขุมวิท และสถานีขนส่งหมอชิต ถนนกำแพงเพชร และจากจังหวัดระยองไป กรุงเทพฯ ตั้งแต่เวลา 03.30 – 21.10 นาฬิกา นอกจากนี้ยังมีรถโดยสารจากจังหวัดระยองไปยัง จังหวัดอื่นๆ อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย(แม่สาย) หนองคาย อุบลราชธานี ขอนแก่น และอุดรธานี ออกจากสถานีขนส่งจังหวัดระยอง

การเดินทางโดยเครื่องบิน โดยสายการบินบางกอกแอร์เวย์ ให้บริการเที่ยวบินจากภูเก็ต เกาะสมุย – สนามบินอู่ตะเภา ทุกวัน วันละ 1 เที่ยวบิน และเดินทางโดยรถยนต์ต่อไปยังเกาะเสม็ด ตามเส้นทางที่ 1 ทางหลวงหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เริ่มต้นจากสนามบินอู่ตะเภา(สัตหีบ) – อำเภอบ้านฉาง จนถึงอำเภอเมืองระยอง รวมระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร

การเดินทางไปยังเกาะเสม็ด ต้องเดินทางโดยเรือและต้องลงเรือที่ทำเรือบ้านเพ (บนฝั่ง) ซึ่งมีท่าเรือโดยสาร 3 แห่ง มีเรือโดยสารหลายขนาดบรรจุคนได้ตั้งแต่ 10-100 คน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที ให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00-17.00 น. สำหรับท่าเรือที่เกาะเสม็ดทั้ง 3 แห่ง (บนเกาะ) คือ ท่าเรือด้านหัวเกาะ ด้านอ่าววงเดือน (อยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะ) และด้านอ่าวพร้าว (อยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะ) นอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการบางรายที่อยู่บริเวณอ่าวที่มีขนาดเล็ก นิยมใช้เรือเร็วส่วนตัวในการรับ-ส่งนักท่องเที่ยวจากบ้านเพ ไปยังรีสอร์ทของตนเอง ส่วนค่าโดยสารระหว่างบ้านเพ-หาดทรายแก้ว ไป-กลับ ราคา 100 บาท ใช้เวลาเดินทางประมาณ 40 นาที จากบ้านเพ-อ่าววงเดือน ไป-กลับ ราคา 120 บาท

ดังนั้น การเดินทางไปยังเกาะเสม็ด ต้องเดินทาง โดยรถยนต์ถึงท่าเรือบ้านเพ อำเภอเมืองระยอง แล้วขึ้นเรือต่อไปอีกประมาณ 6 กิโลเมตร ถึงเกาะเสม็ด

การเดินทางบนเกาะเสม็ด บนเกาะเสม็ดมีถนนเพียงสายเดียว เป็นทั้งถนนคอนกรีต และถนนดินซึ่งแต่เดิมใช้เป็นทางเดิน ถนนสายนี้ยาวประมาณ 6 กิโลเมตร เริ่มจากตอนเหนือของอ่าวทับทิมตัดผ่านสระน้ำอโนดาต ลงสู่หาดทรายแก้ว ระยะทางจากบ้านเกาะเสม็ดถึงหาดทรายแก้วประมาณ 800 เมตร บนเกาะมีรถสองแถวบริการไปตามหาดต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับระยะทาง หรือแล้วแต่จะตกลงกัน ราคาอัตราสองแถวประมาณ 20-100 บาท หากต้องการจะเหมาเที่ยวทั้งเกาะราคาประมาณ 200-800 บาท (กรมป่าไม้, 2547)

ภาพที่ 5 แผนที่จังหวัดระยองแสดงที่ตั้งของเกาะเสม็ด

ลักษณะทางกายภาพ

กรมป่าไม้, 2544. ส่วนทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ.
รวบรวมข้อมูลไว้ดังนี้

สภาพภูมิประเทศ

อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด จัดเป็นอุทยานแห่งชาติประเภทชายฝั่งผสมหมู่เกาะในทะเล ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลของอ่าวไทยฝั่งตะวันออกมีภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขาหินแกรนิต บริเวณเขาเปล็ดและเขาแหลมหญ้า มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 108 เมตร ส่วนภูมิประเทศของเกาะเสม็ด มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม ส่วนฐานของเกาะอยู่ด้านทิศเหนือ ซึ่งหันเข้าสู่ฝั่งบ้านเพ ประกอบด้วยภูเขาและเนินเขาเตี้ยๆ สลับซับซ้อนกันอยู่ 2 - 3 ลูก เช่น เขากระโจม มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 112 เมตร ด้านทิศตะวันตกของเกาะมีความลาดชันมาก ส่วนด้านทิศตะวันออกมีความลาดชันน้อย และมีหาดทรายยาวต่อเนื่องตลอดแนว ในลักษณะของอ่าวที่ต่อเนื่องกัน ทางตอนกลางของเกาะจะเป็นเนินเขาไม่สูงมากนัก มีที่ราบ ซึ่งเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของราษฎรอยู่ตามริมฝั่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก บริเวณปลายแหลมด้านทิศใต้มีเกาะเล็กๆ อยู่ใกล้อีก 3 เกาะ คือ เกาะจันทร์ เกาะสันฉลาม และหินขาว นอกจากนี้ยังมีเกาะในทะเลใกล้ชายฝั่ง (Intertidal Islands) รวม 8 เกาะ ได้แก่ เกาะปลายดิน เกาะเกล็ดฉลาม เกาะมะขาม เกาะกรวย เกาะกุฎี เกาะท้ายค้างคาว เกาะทะลุ และเกาะขี้เกลือ บนเกาะเสม็ดไม่มีแม่น้ำลำคลอง ประมาณ ร้อยละ 80 ของพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้เบญจพรรณ มีเพียงสระน้ำชื่อว่า หนองอโนดาต มีเนื้อที่ประมาณ 4.5 ไร่ และอ่างเก็บน้ำของกรมชลประทาน

สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป ประสพกับอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 20 องศาเซลเซียส ในเดือนธันวาคมอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 33 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ย 1,339 มิลลิเมตร ในเดือนธันวาคม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำสุด 4 มิลลิเมตรและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงสุด 255 มิลลิเมตร ในเดือนกันยายนความชื้นสัมพัทธ์มีค่าเฉลี่ยตลอดปี 77 เปอร์เซ็นต์

ภาพที่ 6 สภาพภูมิประเทศของเกาะเสม็ด มุมมองแนวตั้ง

ภาพที่ 7 สภาพภูมิประเทศของเกาะเสม็ด มุมมองแนวราบ

ในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคมประมาณ 10-11 วัน ความเร็วลมเฉลี่ย 5 น็อต ความเร็วลมสูงสุดเฉลี่ย 50 น็อต

ลักษณะทางธรณีวิทยา

อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด จัดอยู่มหายุค Pre-cambrian จัดเป็นพวกหินแปรซับซ้อน อายุประมาณ 570 – 4,500 ล้านปีมาแล้ว ในส่วนของเกาะเสม็ด เดิมเกาะเสม็ดและหมู่เกาะในพื้นที่อยู่ในบริเวณที่เคยเป็นแผ่นดินมาก่อน ต่อมาน้ำทะเลได้ท่วมถึง จึงปรากฏเป็นหมู่เกาะเสม็ดในปัจจุบัน ชนิดของหินบริเวณเกาะเสม็ด แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ

1. Diorite – andesite Family หินในตระกูลนี้พบมากเป็นพวก Porphyrite diorite นอกจากนี้ยังพบหิน Diorite ซึ่งเนื้อของหินคล้ายแกรนิต บริเวณที่พบมากคือ บริเวณอ่าวพร้าวด้านทิศตะวันตกของเกาะเสม็ด

2. Granite – Rhyolite Family หินพวกนี้มีสีค่อนข้างขาว หินที่พบมีพวก Quartz และ Potassium Feldspars จำพวก anhedral สีขาว ส่วนสีดำเป็นพวก Biotite รูปผลึกเป็นแบบ Anhedral พบมากบริเวณหาดทรายแก้ว

ลักษณะทางปฐพีวิทยา

ลักษณะทางปฐพีวิทยาที่พบในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด พบดินชุดพัทยา เป็นดินที่เกิดจากตะกอนน้ำทะเล มีความลาดชัน 2-3 เปอร์เซ็นต์ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ดินมีความสามารถให้น้ำซึมผ่านได้เร็ว ตามปกติระดับน้ำใต้ดินลึกกว่า 1 เมตร ตลอดปีดินบนลึกไม่เกิน 12 เซนติเมตร เนื้อดินเป็นทราย สีพื้นเป็นสีน้ำตาล น้ำตาลเข้ม น้ำตาลปนเทา ค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 6.0 – 6.5 ส่วนดินล่างลึกมากกว่า 2 เซนติเมตร เนื้อดินเป็นทรายหยาบ สีน้ำตาล สีชมพู และสีน้ำตาลอ่อน ค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 6.5 และดินล่างเนื้อดินเป็นทราย ร่วนซุย ทรายหยาบ สีน้ำตาลแก่ และสีแดงปนเหลือง ค่าความเป็นกรดของดินประมาณ 7.0 ในพื้นที่เกาะเสม็ด และกลุ่มเกาะเสม็ด โดยสภาพพื้นที่แล้วเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง (slope complex) ค่อนข้างมากกว่าที่ราบที่เป็นชายหาด จึงควรที่จะรักษาไว้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

แหล่งน้ำ

อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด มีพื้นที่ครอบคลุมชายฝั่งทะเล เกาะและพื้นน้ำทะเล ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งทะเลด้านทิศเหนือของอ่าวไทย ไม่มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน แหล่งน้ำของอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด มีดังนี้

1. น้ำฝน จัดเป็นน้ำธรรมชาติที่มีความใสสะอาดมากกว่าน้ำธรรมชาติอื่นๆ ซึ่งบนเกาะเสม็ดใช้น้ำฝนกันมาก โดยมีการทำที่กักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ในครัวเรือน และยังมีเก็บไว้เป็นส่วนของการทำประปาอีกด้วย แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ

2. น้ำผิวดิน ได้แก่ แม่น้ำ ลำธาร ห้วย หนอง คลอง บึง ทะเลสาบ และทะเล ซึ่งในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ไม่พบว่ามีแม่น้ำลำคลองเลย แต่บนเกาะเสม็ดจะมีอ่างเก็บน้ำสองแห่ง คือ สระโหนดาย และอ่างเก็บน้ำของกรมชลประทาน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำจืดที่ราษฎรสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ นอกนั้นเป็นทะเล ซึ่งใช้ประโยชน์ในการคมนาคม และการพักผ่อนหย่อนใจ

3. น้ำใต้ดิน หมายถึง น้ำที่มีอยู่ในชั้นดินของพื้นผิวโลก ซึ่งบนเกาะเสม็ดจะพบบ่อน้ำตื้นที่ชาวบ้านขุดใช้ประมาณ 8 บ่อ แต่ไม่พบบ่อน้ำบาดาล เพราะหากขุดลึกลงไปมากน้ำจะเป็นน้ำเค็ม ไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ประโยชน์ สำหรับในฤดูแล้งบ่อน้ำเหล่านี้มักแห้งจึงทำให้ขาดแคลนน้ำ

ลักษณะทางด้านการชีวภาพ

พรรณไม้และสัตว์ป่า

ลักษณะการกระจายของพันธุ์พืช ในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - หมู่เกาะเสม็ด จะแปรผันไปตามลักษณะภูมิประเทศ สามารถจำแนกออกเป็น ป่าดิบแล้ง เป็นสังคมพืชที่พบเป็นส่วนใหญ่ในเขตอุทยานแห่งชาติ กระจายอยู่ทั่วไปทั้งบนฝั่ง พื้นดิน และบนเกาะ พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ มะนาวป่า นกนอ พลองใบใหญ่ เจลิง โมกมัน เป็นต้น ป่าชายหาด พบพันธุ์ไม้ป่าชายหาดจำนวนน้อยชนิด พันธุ์ไม้และต้นไม้ที่พบโดยทั่วไป มีลักษณะเป็นพุ่มลำต้นคดงอ และแตกกิ่งก้านมาก กิ่งสั้นใบหนาแข็ง พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ โพทะเล ข่อย ตะบัน และहुกวาง เป็นต้น

จากการสำรวจสัตว์ป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสามารถจำแนกออกได้เป็น สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ กระแตเหนือ ค้างคาวแม่ไก่เกาะ ลิงแสม ฯลฯ จากการสำรวจพบไม่น้อยกว่า 118 ชนิด ได้แก่ นกดินเทียมน นกหัวโต นกปากซ่อม ฯลฯ สัตว์เลื้อยคลาน จากการสำรวจพบไม่น้อยกว่า 15 ชนิด ได้แก่ จิ้งจกหางหนาม จิ้งจกหางเรียบ ตุ๊กแกบ้าน แย้ เป็นต้น สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ที่สำรวจพบมีเพียง 4 ชนิด ได้แก่ กางคกบ้าน ปาดบ้าน อึ่งบ้าน และกบนา ในส่วนของทรัพยากรใต้ทะเลจะพบแนวปะการังในบริเวณรอบเกาะเสม็ด บริเวณหมู่เกาะกุฎี และบริเวณเกาะทะลุ แนวปะการังที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงอยู่ในบริเวณหินคันนา หินอ่าวไผ่ อ่าวเจ็ก อ่าวกึ่งหน้าใน เกาะจันทร์ เกาะปลายดิน เกาะกุฎี และเกาะทะลุ ความหลากหลายของสัตว์ทะเลที่พบได้แก่ ปะการังโต๊ะ ปะการังฟุ่มไม้ ปะการังโขด ปะการังสมอง ปะการังเห็ด ปะการังอ่อน ปะการังถ้วยส้ม ฟองน้ำครก เม่นหนามดำ ปลิงทะเล เต่าตนุ ดอกไม้ทะเล ปลาการ์ตูน ปลาผีเสื้อลายแปดเส้น ปลาโนรีกริบยาว ปลาสินสมุทรลายน้ำเงิน ปลานกแก้ว ปลานกขุนทอง ปลาอมไข่ ปลากล้วยฟ้าหลังเหลือง ปลากะรัง ปลาสิ่กุน ปลาโมง ปลาบู่ ปลาเกตุ ปลาเห็ดโคน หอยมือเสือ หอยนมสาว หอยเบี้ยเล็ก หอยเต้าปูน หอยดัลลัส หอยหนาม ปูลม และปูใบ้ ฯลฯ

แหล่งท่องเที่ยวในบริเวณเกาะเสม็ด

แหล่งท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด ประกอบด้วยเวียงอ่าว และชายหาดหลายแห่ง ดังนี้

1. หาดทรายแก้ว อยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของท่าเรือหมู่บ้านเกาะเสม็ด ประมาณ 800 เมตร เป็นหาดทรายที่สวยงามที่สุดของเกาะ เพราะมีหาดทรายที่ขาวสะอาดและละเอียดมาก หาดกว้างประมาณ 25 – 30 เมตร ยาวประมาณ 780 เมตร ทั้งชายหาดปราศจากโขดหิน

2. อ่าวไผ่ เป็นหาดที่อยู่ติดกับหาดทรายแก้ว ลักษณะของหาดคล้ายกับหาดทรายแก้ว แต่ความยาวสั้นกว่า

3. อ่าวพุทราและอ่าวทับทิม เป็นชายหาดที่อยู่ถัดจากอ่าวไผ่ ตัวหาดยาวประมาณ 1.5 กิโลเมตร กว้างประมาณ 15 – 20 เมตร ส่วนด้านหน้าของอ่าวทับทิมเป็นแนวเขากระโจม ซึ่งติดต่อกับเขาพลอยแหวนที่ช่วยก้ำบังลมทางด้านแหลมทับทิม มีโขดหินน้อยใหญ่เรียงรายอยู่เหมาะสำหรับนั่งชมธรรมชาติท้องทะเล

4. อ่าวนวล เป็นอ่าวขนาดเล็ก ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างอ่าวทับทิมกับอ่าวช่อ แต่มีความเงียบสงบ ประกอบด้วยหาดทรายที่ขาวเนียน และน้ำทะเลที่ใสสะอาด

5. อ่าวช่อ เป็นอ่าวขนาดกลาง อยู่ด้านทิศตะวันออกของเกาะ ห่างจากอ่าวทับทิมประมาณ 500 เมตร และอ่าววงเดือนประมาณ 100 เมตร มีหาดทรายที่ขาวเนียน ทิวไม้ที่ร่มรื่น และสะพานที่ทอดตัวลงไปสู่พื้นน้ำ การเดินทางสู่อ่าวแห่งนี้ทำได้โดย เดินมาจากอ่าวทับทิมระยะทาง 500 เมตร และนั่งรถมาจากท่าด่านหรือหาดทรายแก้ว มาลงที่อ่าววงเดือนแล้วเดินเข้ามาอีก 100 เมตร

6. อ่าววงเดือน เป็นอ่าวขนาดใหญ่ที่มีผู้นิยมมาพักผ่อน ตั้งอยู่ตอนกลางด้านทิศตะวันออกของเกาะ ลักษณะของอ่าวจะเป็นรูปโค้งคล้ายพระจันทร์ครึ่งดวง มีหาดทรายขาวสะอาดยาวประมาณ 500 เมตร บริเวณด้านหลังจะมีหน้าผาที่เป็นจุดชมพระอาทิตย์ตกที่สวยงามมากจุดหนึ่ง การเดินทางสู่อ่าววงเดือนทำได้โดย นั่งรถโดยสารจากท่าด่านและใช้เส้นทางเดินเท้าที่เชื่อมต่อจากหาดทรายแก้ว อ่าวไผ่ ต่อมาจนเข้าสู่อ่าววงเดือน

7. อ่าวห้วย เป็นอ่าวขนาดกลาง ประกอบด้วย หาดทรายที่ขาวเนียน และกิ่งไม้ที่ร่มรื่น มีความสวยงาม และ ความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ เหมาะแก่การพักผ่อน เพราะที่นี่ยังค่อนข้างเงียบสงบ

8. อ่าวก้นนาค เป็นอ่าวขนาดกลางที่มีความสวยงามมาก บริเวณด้านหน้าของอ่าวมีแนวปะการังน้ำตื้นที่ค่อนข้างสมบูรณ์อยู่มาก การเข้าพื้นที่สามารถทำได้ 2 ทาง คือโดยทางเดินเท้าจากอ่าวห้วย ระยะทางประมาณ 500 เมตร ระหว่างเส้นทางเป็นโขดหิน อีกทางหนึ่งคือ โดยสารทางเรือจากบ้านเพโดยตรง

9. อ่าวปะการัง เป็นอ่าวขนาดกลางที่มีส่วนที่เป็นชายหาดเพียงเล็กน้อย บริเวณอ่าวนี้มีแนวปะการังน้ำตื้นที่มีอยู่อย่างมากมาย และค่อนข้างสมบูรณ์

10. อ่าวกระรัง-แหลมกุด เป็นอ่าวที่อยู่เกือบจะใต้สุดของเกาะเสม็ด เป็นอ่าวขนาดเล็ก มีปะการังทั้งน้ำตื้น และน้ำลึกค่อนข้างจะอุดมสมบูรณ์

11. อ่าวพร้าว เป็นอ่าวขนาดใหญ่ อยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะเสม็ด ชายหาดยาวประมาณ 200 เมตร และถ้าเป็นเวลาน้ำลงชายหาดจะลาดลงไปค่อนข้างไกล การเดินทางเข้าสู่อ่าวพร้าวทำได้โดย รถโดยสารจากหาดทรายแก้ว - อ่าวพร้าว และโดยสารทางเรือจากบ้านเพ

12. อ่าวน้อยหน้า มีหาดทรายขนาดใหญ่ที่ทอดตัวยาวอยู่ทางด้านเหนือของเกาะ หาดทรายกว้าง 15 - 20 เมตร ด้านหลังเป็นเขากระโจมที่ติดต่อกับเขาพลอยแหวน

นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาธรรมชาติบนเกาะเสม็ดได้ ในเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติเขาบ่อทอง ระยะทาง 2.5 กิโลเมตร อยู่ห่างจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (เกาะเสม็ด) ไปทางอ่าวไผ่

ภาพที่ 9 หาดทรายแก้ว

ภาพที่ 10 อ่าวพร้าว

ภาพที่ 11 หาดวงเดือน

ภาพที่ 12 อ่าวห้วย

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด

จากสภาพแวดล้อมของพื้นที่ และทรัพยากรธรรมชาติ พบว่ารูปแบบกิจกรรมนันทนาการที่สามารถประกอบกิจกรรมในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเดินป่า (hiking)
2. กิจกรรมดูนก (bird watching) บนเกาะเสม็ดมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติเพื่อดูนก ซึ่งมีนกที่หายากหลายชนิด
3. การเดินศึกษาธรรมชาติ (nature trail activities) บนเกาะเสม็ดมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ คือ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติเขาปอทอง
4. กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ (nature photography)
5. กิจกรรมเล่นน้ำ/ว่ายน้ำ (swimming)
6. การเล่นสกี (skiing)/สกูตเตอร์ (scooter)/กระดานโต้คลื่น (surf)
7. การดำน้ำดูปะการัง (Diving)
8. ตกปลา (fishing)
9. เล่นกีฬาต่างๆ ริมชายหาด
10. เดินเล่นริมชายหาด

สถานที่พักบนเกาะเสม็ด

สถานที่พักที่ดำเนินการบริการบนเกาะเสม็ด มีหลายรูปแบบ เช่น บังกะโล โรงแรม บ้านพักรีสอร์ท เป็นต้น โดยสามารถแบ่งตามลักษณะของผู้ประกอบการเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ที่พักที่ดำเนินการโดยหน่วยงานเอกชน (ตารางผนวกที่ 1)
2. ที่พักที่ดำเนินการโดยรัฐบาล โดยหน่วยอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด (ตารางผนวกที่ 2)

สถานการณ์การท่องเที่ยวเกาะเสม็ด

ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวเกาะเสม็ดในตารางที่ 3) กล่าวคือ ในช่วงระยะเวลา 10 ปีโดยรวมมีอัตรา

การแปลงเฉลี่ยถึงร้อยละ 5.64 ต่อปี และคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเกาะเสม็ดเป็นเกาะที่สวยงาม มีหาดทรายขาวที่สะอาด และจุดขายที่สำคัญ คือการมีเอกลักษณ์ไทย ความเป็นไทย อาหารและผลไม้ไทย และเป็นดินแดนท่องเที่ยวที่ปลอดภัย ประกอบกับปัจจุบันภาครัฐมุ่งส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านท่องเที่ยว ในแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวไทย มีข้อกำหนดการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยว โดยการแบ่งสินค้าและบริการท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม(cluster) แต่ละกลุ่มก็กำหนดเป็นพื้นที่หลักและรอง พื้นที่หลักเป็นแหล่งท่องเที่ยวศักยภาพสูงจะเร่งปรับปรุงก่อน ส่วนพื้นที่รอง จะดำเนินการระยะต่อไป โดยกลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มชายทะเลและหมู่เกาะ (sun, sand, and sea) และเกาะเสม็ดก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในพื้นที่หลักที่จะพัฒนาไปด้วย (ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, 2545)